

DR. MAGASSY LÁSZLÓ

BDTF Gyakorló Általános Iskolája
Szombathely

A magyar nyelv könyve

A vaskos, szép kivitellű könyv a szerzők szándéka szerint nyelvéírás, a magyar nyelv tényeinek és törvényszerűségeinek, a nyelvhasználat alapvető szabályainak bemutatása. A kötet főszerkesztője: A. Jászó Anna.

Főlépítése keretszerű: bevezetesként ÁLTALÁNOS ISMERETEK A NYELVRŐL ÉS A NYELVTUDOMÁNYRÓL olvashatók, benne némi általános nyelvészeti ismeretek, a nyelvek sokfélesége és rokonsága, rövid áttekintés a nyelvtudomány fejlődéséről, főbb irányzatairól. Ennek mintegy folytatása és lezárása az utolsó fejezet, mely A NYELVTUDOMÁNY INTERDISZCIPLINÁRIS KAPCSOLATAI-ban tömören ismerteti a szemiotikát, a kommunikációelméletet, a pszicho-, szocio- és etnolingvisztikát, a matematikai nyelvészetet.

Ez a keret fogja közre a magyar nyelv leírását a hagyományos HANGTAN—SZÓTAN (szókészlettan, szófajtan, szóalaktan, szóalkotás) — MONDATTAN (egyszerű és összetett mondat, szó szerkezetek) sorrendben. Ezek után áll a JELENTÉSTAN, egy kicsit elszakadva a szótantól, holott tartalmában sokkal inkább ahhoz, mint a mondattanhoz (is) kapcsolódik. Talán indokolta ezt a sorrendet, hogy egy tömbben található így a grammatika, s ezt követi a nyelvtudomány vele egyenrangúnak tartott ága, a szemantika. Nagyon sikerült nek tartom viszont, hogy a hangtan—szótan—mondattan sort a SZÖVEGTAN zárja, így téve teljessé a magyar nyelv leírását. (E recenzió frója épp a nyelv funkcióját hangsúlyozandó megfordítaná a sort, az egésztől haladna a részek felé: szöveg—mondat—szó szerkezet—szó—morféma—beszédhang egymásutánjában).

A fenti zárt tömböt néhány kiegészítő, nyelvi érdekességeket (is) ismertető frás követ, melyek elsősorban a szótnyi fejezethez kapcsolódnak: NÉVTANI ISMERETEK, A MAI MAGYAR NYELVJÁRÁSOK és a GYERMEKNYELV.

A MAGYAR NYELV KÖNYVE — szerintem — nem a magyarul vagy a magyar nyelvtant először tanulóknak készült, mert bár világos, egyértelmű, tömör meghatározásai a jellegzetes példákkal minden magyarul tudó számára érthetőek, hanem mert ismételt hivatkoznak a szerzők a tudottnak vélt iskolai nyelvtanoktól eltérő felosztásra, felfogásra (pl. a főnevek esetrendszerre, a teljes hasonulás hangzásra építettsége), vagy a szóban forgó témáról más felfogásokat is ismertetnek (pl. a mondatról, a nyelvi jelről, a szövegről), olykor hivatkoznak más nézetekre, melyeket ismerteknek tartanak (pl. a szó szerkezetekről, a segédigékről). Így nem esnek a szerzők a rossz tankönyvfírók hibájába: csak ez az igaz, csak így jó, hanem mindenkor egyértelműen megfogalmazva saját, kielélt, bizonyított felfogásukat néha szinte választási lehetőséget kínálnak az olvasónak.

Noha a szerzők egyformán fontosnak tartják a nyelv grammatikai és kommunikációs — azaz nyelvhasználati — funkcióját, ez utóbbi — sajnos — háttérbe szorul. (Talán mert ez már inkább a *beszéd*, mint a *nyelv* leírása lenne?) Néhány szerző külön és következetesen szól a nyelvhelyességi tudnivalókról, másoknál inkább csak a nyelvéírásból olvashatunk ki bizonyos nyelvhasználati normákat. Nem mennek túl a legáltalánosabb nyelvhelyességi útmutatásokon, nem is céljuk, „hiszen a Nyelvművelő Kézikönyv minden kérdésben választ ad.”

A MAGYAR NYELV KÖNYVE nem tankönyv: nyelvéírás és nem nyelvtan, mégis jellemzője a *tanulhatóság*. Ezt mutatja felépítése, az egyes fejezeteken és alfejezeteken belül a tipográfiaiailag, az eltérő betűméretekkel és -változatokkal, tördeléssel is biztosított áttekinthetőség, lényegkiemelés, a világos ábrák, táblázatok, a témakörök végén az összegezés. Az élőbeszédhez közeli stílus szinte olvasmányossá teszi a tudományos szöveget. Bár mindenütt megadják a latin

eredetű szaknyelvi szót is a magyar mellett, a szerzők többsége következetesen csak ott használja az idegent, ahol nincs tömör, egyértelmű magyar megfelelőjük. Az előadás világosságára jellemző, hogy e sorok frója a könyvből egy-egy részletet felolvasott tizenegy-tizenkét éves tanítványainak, akiknek többsége nemcsak vissza tudta adni kérdésekre az egyszer hallottak lényegét, hanem maguk is mondtak még példákat. Köszönhető ez a világos leírás, magyarázat bizonyára annak is, hogy a szerzők pedagógusjelöltek oktatói is, s a jelölteknek tanáruk stílusa egyúttal példa majdani tanításaikhoz.

Hogy A MAGYAR NYELV KÖNYVÉ-t pedagógiai munkaként is olvastam, használtam, a fentiekén kívül valószínűleg az is oka, hogy készült hozzá MAGYAR NYELVI GYAKOR-LÓKÖNYV (szerk.: *Hangay Zoltán*), melynek hat és fél száz gyakorlata azonban alig érinti a nyelvhasználatot, sőt annak részét: a nyelvhelyességet sem; megmarad a grammatika gyakorol-tatásánál. Kár.

A. Jászó Anna szerkesztette nyelvéírás az a kézikönyv, amelyet haszonnal forgathat mindenki, akit érdekel anyanyelve, s akinek érdeke, hogy minél alaposabban, a legújabb tudományos felismerésekkel is megerősítse, kiegészítse vagy módosítsa meglevő ismereteit. Ez utóbbiak közül különösen a magyartanároknak lehet mindennapi munkájukban segítőjük A MAGYAR NYELV KÖNYE.

Trezor Kiadó, 1991.

DR. FÖLDES CSABA

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Lengyel Zsolt: Nyelvelsajátítási és nyelvtanulási formák

A szerző — magánkiadásban megjelent — jegyzetével nyelvszakos főiskolai és egyetemi hallgatók, valamint nyelvtanárok számára kíván indítatásában és tartalmában korszerű kompendiumot rendelkezésre bocsátani.

Kiindulópontként az a felismerés szolgál, hogy napjaink magyarországi nyelvoktatási pedagógiájában még mindig a megtanítási stratégia dominál a megtanulási stratégiával szemben: vagyis pontosabban ismerjük, milyen módszereket alkalmazzon az anya- vagy idegen nyelvet oktató, mint azt, milyen eljárásokkal él maga a nyelvtanuló egy-egy nyelvi jelenség birtokbavételekor. A kötet másik alappillére, hogy a teljes nyelvi kompetencia határait a hagyományosnál tágabban húzza meg, így ideérti

- az anyanyelv orális (hangzós) formájának elsajátítását,
- az anyanyelv írott formájának megtanulását (az írás-olvasás elsajátítását),
- az első idegen nyelv megtanulását.

A fentiekből fakadóan a jegyzet elméleti körvonalazását a főként az angolszász orientált kutatásokban egyre tágabb teret hódító ún. „educational linguistics” nyújtja, amely éppen arra hivatott, hogy a nyelvelsajátítási folyamatok mikéntjére fényt derítsen. Ezen kortárs nyugat-európai és amerikai szakirodalmi forrásokra hivatkozva a szerző tehát az anyanyelv hangzós és írott formájának, valamint az első idegen nyelvnek a birtokbavételét szerves egységként fogja fel. A három területet nem egymásutániségében — ahogy az az esetek többségében kronologikusan következik — dolgozza fel, hanem egyfajta összegző, szintetizáló ábrázolásra törekszik. Ezt úgy igyekszik elérni, hogy néhány centrális jelentőségű fogalmat, tárgyszót kiragad, és azok köré csoportosítja a vizsgált három alpontra vonatkozó legfontosabb ismeretanyagot.

A bevezető fejezet után ennek szellemében öt fő témacsoport áll a jegyzet fókuszában. A gondolatsort az „öröklött-szerzett” dichotómia vizsgálata nyitja. Itt, de a későbbiekben is